

JOAN FERRER I COSTA

EDUARD FELIU I MABRES (1938-2009)*

El Dr. Eduard Feliu i Mabres, president de la Societat Catalana d'Estudis Hebraics, va morir el dia 15 de juliol de 2009 a conseqüència d'una greu malaltia neurològica que s'havia manifestat sols tres o quatre setmanes abans. La seva mort tan ràpida i inesperada ha colpit tots els estudiosos del judaisme en terres catalanes.

Eduard Feliu havia nascut en temps de la Guerra Civil a Sant Feliu de Llobregat, l'1 de juliol de 1938. De fet, ell era i es va considerar sempre un ciutadà de Barcelona, pregonament arrelat en el seu barri de Sants. Va ser només per causa de la greu situació bèl·lica que patia Barcelona l'any 1938 que ell no hi va néixer.

Era fill d'una família senzilla: el seu pare era tractant de bestiar i la seva mare tenia una petita carnisseria. El pare morí l'any 1952. L'Eduard, que sols havia fet estudis primaris, va començar a treballar en un taller de niquelats i, posteriorment, en unes oficines d'una empresa que comerciava amb productes de les antigues colònies espanyoles d'Àfrica. A les tardes, acabada la jornada laboral, es tancava a la biblioteca de l'Ateneu Barcelonès per estudiar-hi llengües: francès, anglès, alemany i italià. Estudià a fons la llengua i la literatura catalanes i en contacte amb els clàssics antics i moderns (de Llull a Carner) es forjà un estil de llengua catalana de gran bellesa i perfecció. L'any 1958 començà a estudiar hebreu, llengua que l'apassionà i de la qual arribà a adquirir uns coneixements extraordinaris.

Entre els anys 1964 i 1966 va viure com a novici al Monestir de Montserrat. Allí estudià fonamentalment llengües clàssiques i català i continuà aprofundint l'estudi de la llengua hebrea de la Bíblia sota el mestratge del gran erudit P. Guiu Camps.

Entre els anys 1967 i 1971 va viure a Israel. Se n'hi anà mogut per la fascinació per la història del poble d'Israel, la construcció —que vista des de la Catalunya de l'època havia adquirit unes dimensions quasi mítiques— del nou Estat d'Israel i el renaixement de la llengua hebrea.

* Nota llegida en el Congrés Internacional d'ICREA «Ciència i Societat a la Corona d'Aragó. La vernacularització del saber i la configuració de les identitats lingüístiques europees a l'època de Llull i Eiximenis», Barcelona, 20-22 d'octubre de 2009. Agraïxo a la Dra. Lola Badia i a la Dra. Anna Alborni la gentilesa d'haver-m'hi convidat.

Visqué un temps en un quibuts de Galilea, on conegué la qui va esdevenir la seva esposa, Françoise Samuel-Lajeneusse, de família jueva francesa. L'Eduard i la Françoise es van casar a Jerusalem l'any 1968. La nova família es traslladà a viure a Jerusalem. Allí l'Eduard va ser admès com a alumne a la Universitat Hebrea de Jerusalem. Va ser alumne d'alguns dels més grans lingüistes israelians del segle xx: Hayim Rabin, Zeev Ben-Hayim i Hayim Rosén. Hi estudià lingüística, llengua hebrea, història del poble d'Israel i altres llengües semítiques. Malauradament, per raó de la precarietat econòmica en què es trobava, no va poder acabar els estudis a la Universitat de Jerusalem i va tornar a Barcelona amb la seva esposa Françoise i el seu fill Joel, que havia nascut a Jerusalem.

A Barcelona entrà a treballar com a traductor (fonamentalment de l'anglès i a l'anglès) en una empresa de productes químics, treball que mantingué fins a la seva jubilació l'any 2005. Tot i que va investigar al marge del món universitari, la seva vàlua com a erudit i estudiós del judaisme català va ser reconeguda per grans professors catalans d'Estudis Hebreus de la Universitat de Barcelona, en especial el Dr. Josep Ribera i Florit i la Dra. Tessa Calders i Artís. El mes de novembre de 2007 la Universitat de Barcelona investí solemnement Eduard Feliu com a doctor *honoris causa*.

L'any 1985 va participar, a Tàrrega, en la fundació de l'Associació d'Estudiosos del Judaisme Català (ADEJUC). Presidí aquesta institució des del 1988 fins que es va dissoldre. Tingué una tasca molt important en l'edició de la revista «Calls», òrgan de l'ADEJUC, de la qual s'arribaren a publicar quatre números. L'any 1995, després d'un període laboriós de gestació, l'Institut d'Estudis Catalans aprovà la fundació de la Societat Catalana d'Estudis Hebraics (SCEHB), adscrita a la seva Secció Històrico-Arqueològica. Eduard Feliu ha estat el president d'aquesta societat acadèmica des de la seva fundació. Dins de la SCEHB, Eduard Feliu impulsà la creació de la revista «Tamid», de la qual ha estat l'ànima i el principal redactor en els sis números que se n'han arribat a publicar. Aquest darrer número sis, elaborat amb immensa dedicació per l'Eduard Feliu, apareix després de la seva mort.

L'obra erudita de l'Eduard Feliu en el camp del judaisme ha abastat dos camps importants: la traducció i la història cultural del judaisme català.

Eduard Feliu va ser el primer traductor a la península Ibèrica d'Amos Oz (*El meu Mikhael*, traducció catalana publicada l'any 1973, en la «Biblioteca a Tot Vent», que aleshores dirigia Joan Oliver [Pere Quart] i de Yehuda Amichai (*Antologia*, 1972, dins «Els Llibres de l'Óssa Menor»). Aquestes dues obres van ser les primeres traduccions de la llengua hebrea moderna publicades en català. L'any 1979 publicà un recull de contes per a infants de la gran poetessa Lea Goldberg (*Els meus amics del carrer Arnon*). Ha traduït altres poetes contemporanis de llengua hebrea: David Rokeah, Amir Guilboa, Yona Wallach, Dahlia Ravikovitch i Rahel Halfi. Aquest darrer número de «Tamid» publica les seves reeixides versions de Bialik, en què havia estat treballant durant el darrer any.

En l'àmbit de la història cultural del judaisme (fonamentalment català), d'Eduard Feliu ha publicat una sèrie d'obres i estudis realment importants: *Poe-*

mes hebraics de jueus catalans (en col·laboració amb Jaume Riera, 1976), *Disputa de Barcelona de 1263 entre Mestre Mossé de Girona i Fra Pau Cristià* (en col·laboració amb Jaume Riera, 1985), *Lletra santa concernent l'ajustament carnal de marit i muller*, atribuïda a Mossé de Girona (1986), *De la Guia dels perplexos i altres escrits de Maimònides* (1986), *El llibre de la redempció i altres escrits de Mossé ben Nahman* (1993).

Cal destacar els seus estudis sobre aspectes concrets de la història cultural del judaisme com ara el dret hebreu, el nom de Sefarad en relació amb Catalunya, l'obra de Nahmànides, el llibre de comptes de Jucef ben Zabara (1443) —que probablement és el darrer text escrit en hebreu per jueus catalans, amb nombroses paraules catalanes. Un altre aspecte important de les recerques d'Eduard Feliu ha estat l'edició de les versions hebrees de l'obra d'Arnau de Vilanova i la compilació d'una gran base de dades sobre la història dels jueus a la Corona de Catalunya-Aragó i Provença, en col·laboració amb Pere Casanellas. La bibliografia completa d'Eduard Feliu es troba en el llibret d'homenatge publicat per la Universitat de Barcelona amb motiu de la concessió del doctorat *honoris causa: Solemne investidura de doctor honoris causa al professor Eduard Feliu* (Universitat de Barcelona, novembre de 2007).

En el moment de la seva mort ja era acabada la redacció del *Diccionari Girona. Diccionari hebreu-català i vocabulari català-hebreu*, escrit en col·laboració amb Joan Ferrer i Pere Casanellas. Aquest diccionari de la llengua hebrea moderna es troba en procés de revisió, i es podrà publicar en els primer mesos de l'any 2011.

Que descansi en pau Eduard Feliu i Mabres, gran estudiós del judaisme català:

«Que Déu s'apiadi de nosaltres i ens beneeixi
que ens faci veure la claror de la seva mirada.» (Salm 67,2)

JOAN FERRER I COSTA
Universitat de Girona